

Савчук Н. В.,
к.е.н., доцент кафедри міжнародних фінансів,
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

ІНСТИТУЦІОНАЛЬНІ КОНЦЕПТИ РЕФОРМУВАННЯ БЮДЖЕТНОЇ СИСТЕМИ

Savchuk N.,
Candidate of economic science,
associate professor of the chaire «International Finance»

INSTITUTIONAL CONCEPTS OF BUDGET SYSTEM REFORM

АНОТАЦІЯ. У статті автор розглядає інституціональні концепти реформування бюджетної системи, які сприяють сталому соціально-економічному розвитку.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: інституціональний концепт, бюджет, бюджетна система, бюджетний процес, бюджетна політика.

ABSTRACT. Acticle is about concepts of institutional reform of budget system which contribute to sustainable socio-economic development.

KEY WORDS: institutional concept, budget, budget system, budget cycle, budget policy.

Постановка проблеми. Сучасне реформування бюджетної системи на основі нового Бюджетного кодексу України (2010 р.) є закономірним явищем, так як це безперервний процес, що пов'язано не лише з еволюційним поступом фінансової системи загалом, але й перманентним прагненням споживачів бюджетних благ до кращого життя. Сама бюджетна система належить за своїм змістом до динамічних систем, отже постійно піддається змінам з метою покращення. Тому деякі дослідники ототожнюють сучасне розуміння «реформи» з категорією «модернізація» [1]. Модернізація (від франц. *modrnization* — сучасний) — удосконалення, зміни, які відповідають вимогам сучасності. При чому зміни щодо бюджетної системи України можна розглядати як з позицій зусиль (роботи), що спрямовані на подолання накопиченого відставання у формуванні інституціонального середовища функціонування бюджетної системи із втіленням кращих вітчизняних та зарубіжних зразків, так і з позицій періоду (часу), протягом якого ця робота проводиться [2]. Саме в цьому контексті автор намагається розглянути й оцінити трансформаційні зміни в інституціональній архітектоніці бюджетної системи, зокрема.

Метою статі є дослідження концептуальних факторів реформування бюджетної системи, виявлення факторів, які гальмують політичну культуру учасників бюджетного процесу через реформування бюджетної системи.

Виклад основного матеріалу. Сучасна ідеологія реформи бюджетної системи України базується на здобутках сучасної економічної теорії і під впливом економічної моделі, що утверджується. В ідеологічному плані українські реформатори намагаються пристосувати її до «нової економіки» та фінансової глобалізації, сутність якої описали німецькі вчені Х. Клодт і М. Косе [3, 4]. Це вимагає нових підходів до політики реформ бюджетної системи, особливо в умовах сучасної світової фінансової кризи. Організаційно ж вона обмежена факторами, які гальмують піднесення загальної політичної культури учасників бюджетного процесу в Україні. Перший з таких факторів — неадекватна назрілим проблемам якість нашої політичної еліти, обтяженої спадщиною старих підходів і технологій у вирішенні нагальних завдань, які стоять перед бюджетною системою. Другий фактор — брак чіткого розуміння траєкторії розвитку України як серед еліти, так і в суспільстві в цілому. Обидва фактори сприяють утвердженню у бюджетній системі «корпоративізму, якому не властиве демократичне наповнення де домінують олігархічні складові з тенденцією до переростання в авторитарний корпоративізм з яскраво вираженим клієнто-патронажними відносинами латиноамериканського стибу» [5].

За таких обставин недостатньо використовується потенціал внутрішніх рушійних сил бюджетної системи, до яких відносяться: прагнення більшості учасників бюджетного процесу до отримання повноцінного бюджету (достатності бюджетних коштів) і вектор до мінімізації явних і імпліцитних збитків з боку платників податків і суб'єктів бюджетування. Нова бюджетна архітектоніка системи має бути спрямована на досягнення вищої динаміки соціально-економічного розвитку на основі продуктивної економіки, задоволення соціальних потреб і зростання добробуту населення країни [6]. Основою цього реформування має стати, як показує світовий досвід, інституційне забезпечення зміни бюджетного процесу, який суттєво впливає на оздоровлення державних фінансів, ефективність і результативність надання бюджетних послуг [7].

Особливе місце в цьому реформуванні належить інституціональній модернізації, яка раніше недостатньо враховувалась у ідеологіях українських реформаторів. Навіть універсалізовані базові принципи Вашингтонського консенсусу (табл. 1), які були взяті за основу реформування соціально-економічної системи

України в перші роки незалежності, недооцінюють важливість інституціонального фактору модернізації окремих її систем, залежність від попереднього розвитку країни, необхідність корегування не лише «фіаско» держави, але й «фіаско» ринку.

Таблиця 1

ДЕСЯТЬ ПРИНЦИПІВ «ВАШИНГТОНСЬКОГО КОНСЕНСУСУ»

Принципи	Зміст принципів
Бюджетна дисципліна	Зведення бюджетного дефіциту до мінімуму з метою недопущення його фінансування через механізм інфляційного податку
Пріоритети державних видатків	Скорочення економічно необґрунтованих витрат бюджету (утримання бюрократичного апарату, видатки на оборону, субсидії, в тому числі і безперспективних державних підприємств) і спрямування коштів у інфраструктурні проекти, фінансування освіти, охорони здоров'я
Податкова реформа	Розширення податкової бази та зниження граничних податкових ставок
Фінансова лібералізація	Лібералізація процентних ставок (відміна низьких процентних ставок для привілейованих позикоодержувачів та досягнення не надто високої позитивної реальної ставки процента)
Обмінний курс	Підтримка єдиного обмінного курсу на рівні, достатньому для стимулювання експорту
Лібералізація зовнішньої торгівлі	Заміна кількісних торгових обмежень на тарифи, які доцільно знижувати до 10 % (як виняток до 20 %)
Прямі іноземні інвестиції	Відміна бар'єрів, які перешкоджають входу іноземних фірм (однакові умови конкуренції вітчизняних та іноземних компаній)
Приватизація	Максимальна приватизація державних підприємств (доцільна лише, якщо виключене зловживання з боку корумпованої еліти)
Дерегулювання	Урядова відміна норм, які перешкоджають створенню нових фірм або обмежують конкуренцію (виняток — безпека чи охорона навколишнього середовища)
Право власності	Судова система повинна забезпечити збереження прав власності без надмірних витрат

Джерело: Складено автором на основі [8—10].

Якщо підійти справедливіше, без пошуку виключно причин краху реформ, то вряд чи хто буде заперечувати, що п'ять перших принципів є основою забезпечення макроекономічної стабільності і безпосередньо пов'язані з ефективністю функціонування бюджетної системи країни. На нашу думку, без дотримання зазначених принципів функціонування ринкових господарств у віддаленій перспективі взагалі неможливе. З приводу розвитку України можна стверджувати, що постійне ігнорування ними призвело до неправильної траєкторії розвитку архітекtonіки бюджетної системи і, в кінцевому рахунку, до зміни співвідношення надходжень і витрат у ній, що стало основною причиною нагромадження заборгованості, розплутувати яку доводиться за допомогою міжнародних фінансових інститутів (МВФ і Світового банку). Сліпе дотримання цих принципів, як і будь-яких інших, без врахування національних особливостей розвитку економіки і досконалості інституціональної архітекtonіки бюджетної і фінансової систем і є основною причиною економічних негараздів окремих країн, в складі яких і Україна. Самі по собі принципи «Вашингтонського консенсусу» не що інше, як заклик до дотримання елементарних «правил внутрішньогосподарського обліку», а це вже інституціональний аспект. Адже «фіскальні програми, — на думку О. Бланшара, — які в остаточному підсумку загрожують банкрутством державі, її відмовою від сплати боргу, можуть призвести до значної додаткової невизначеності, щоб зменшити фіскальний мультиплікатор або змінити його знак на протилежний» [11].

Тут також варто відмітити недостатньо ефективне виконання своєї ролі з боку держави, щодо створення нормальних правил гри в процесі еволюції бюджетної системи України, які мали б привести до суперництва за ефективне використання наявних бюджетних ресурсів між усіма учасниками бюджетного процесу, а не до утвердження бюджетного корпоративізму. Останній ми будемо розглядати як систему відносин між учасниками бюджетного процесу, за яких найорганізованіші і найвпливовіші групи інтересів прямо залучаються не лише в процес формування, але й реалізації бюджетної політики завдяки їх проникненню в інституційні структури бюджетної системи. За наявності труднощів переходу до демократичних начал у системі влада і основні соціальні ресурси сконцентрувалися в руках невеликих за чисельністю груп. Вони прагнуть підвищити ступінь свого впливу у бюджетній системі на шляхах її закритості. В основу взаємодії цих корпоративних груп, покладаються відносини патронажу і клієн-

тельних зв'язків, які практикуються у розподілі і використанні бюджетних ресурсів. Вони, як правило, надають масу переваг своїм, обходячи інституціональні (правові) механізми.

Уся сукупність форм і методів організації бюджетних відносин, інституційних структур і бюджетних фондів, які забезпечують процес мобілізації і послідуєчого використання бюджетних ресурсів складають бюджетну систему суспільства. Бюджетна система — це надзвичайно чутливий організм. Проте, повернення до розумної у довгостроковому плані єдино можливої бюджетної політики ще не вирішує проблему розвитку країни, яка обплутана боргами. Нововведення у ній завжди породжують складні проблеми, перед якими важливо вистояти. Дж. Стігліц назвав це явище «зміщення інститутів економічної політики з її цілями» [12, с. 29]. В умовах відсутності цілеспрямованої зміни інституціонального середовища, в якому приймають участь агенти, які розробляють і реалізують план трансформації, «спрощена ринкова ідеологія забезпечує ширму, за якою робиться реальний бізнес у відповідності до змісту «нового» мандату» [12, с. 241].

Відсутність чіткого усвідомлення в середовищі реформаторів, що реалізація згаданих п'яти принципів «Вашингтонського консенсусу» недостатньо щоб вивести відсталі країни на шлях нормального зростання і розвитку. Г. Браун із цього приводу відмітив, що «введення або повернення до «нормальних правил внутрішнього обліку» ніякою мірою не створює (і навіть не вирішує) всі умови для розвитку. Формуються лише абсолютно необхідні передумови для появи таких умов» [10]. Це чітко усвідомили реформатори європейських країн, де відповідні фіскальні правила покладені в основу забезпечення бюджетної стабілізації і економічного зростання [13].

Якщо інституційне середовище функціонування системи добре відпрацьоване (права власності, конкуренція, захист контрактів), то технологічно модернізація бюджетної системи проходить безперешкодно, формується інтенсивний потік інновацій, позитивний її вплив на зростання економіки та добробуту населення. Спонтанний розвиток бюджетної системи, який був характерним для України, коли, наприклад, роль держави зводиться до лише формального закріплення усталених норм поведінки, є скоріше інерційною трансформацією, а не реформуванням її у класичному розумінні.

В практиці реформаторів в Україні був упущений один із двох важливих аспектів реформування. Перший з них, який більш менш враховувався реформаторами, стосується взаємозв'язку між макро-

економічними змінами і інституціональною структурою бюджетної системи. Реакція макроекономічних змінних на макроекономічні впливи в принципі залежать від діючих інститутів, хоча і припускається, що ці реакції інваріантні по відношенню до інституціональної організації системи. Проте, реформатори упустили важливішу іншу лінію зв'язку між макроекономічним управлінням і економічними інститутами: макроекономічні впливи можуть вести до суттєвих змін інституціональної структури, яка вимагає не збільшення сили управлінського впливу, а погодженості впливів із внутрішніми закономірностями розвитку системи, щоб уникнути можливих інституціональних пасток [14, 15]. При кожному інституціональному перетворенні необхідно прикладати зусилля по прогнозуванню і забезпеченню можливих інституціональних пасток. Ці зусилля мають стати невід'ємною складовою підготовки до будь-яких реформ і змін у бюджетній системі України.

Невизначеність і непередбачуваність стали основними причинами безефективності реформування бюджетної системи України. Такий стан функціонування бюджетної системи вигідний реформаторам, адже «гроші (вкрадені спекулянтами із державної казни) не розпорозаються у повітрі. Вони прийдуть до карманів спекулянтів», які «виграють суму, яка дорівнює втратам держави» [12, с. 232—233]. Захист країни від розкрадання бюджетних коштів, відмічає Дж. Стігліц потребує політичних рішень [12, с. 245].

Теоретичний аспект реформування бюджетної системи має ґрунтуватися на теоріях соціальних змін, інституціональних реформ, людського капіталу, саморегуляції конфлікту, залежності, революції (табл. 2.).

Таблиця 2

**СУЧАСНІ ТЕОРЕТИЧНІ КОНЦЕПТИ РЕФОРМУВАННЯ
БЮДЖЕТНОЇ СИСТЕМИ**

Теорія	Зміст
Соціальних змін	Соціалізація бюджету із врахуванням чинників, масштабів і типології змін у сучасному соціальному середовищі, ролі соціальних рухів, аналізу особливостей еволюційних та циклічних змін, постіндустріального суспільства, глобалізації
Інституціональних реформ	Синтезує досягнення класичної та неокласичної, інституціональної та неінституціональної економічної теорії у дослідженні цілеспрямованої зміни інституціональної структури архітектоники бюджетної системи

Теорія	Зміст
Людського капіталу	Впливу людського капіталу на динаміку соціально-економічного розвитку країни та ефективність прийняття управлінських рішень
Саморегулювання	Синтез ідей теорії монетаризму та кейнсіанства для пояснення спонтанного відновлення та розвитку економіки
Конфлікту	Розглядає зміст, типологію, моделі та концепції конфлікту у соціально-економічному середовищі у контексті того, що реформа є ефектом попереднього напруження, акцентування суперечностей між протилежними цінностями, цілями і засобами
Залежності	Акцентує увагу на обмеженості будь-яких модернізаційних змін рішеннями, які склали інституційну основу функціонування системи у минулому
Революції	Визначає зміст, різновиди, причини і наслідки революційних змін у бюджетних системах у взаємозв'язку із змінами моделі соціально-економічної системи

Джерело: Складено автором на основі [16—24].

З теоретичної точки зору, здійснення реформування інституціонального середовища та інституціональної структури бюджетної системи пов'язане із свідомою дією політичних суб'єктів (економічних агентів) на різні сфери соціально-економічного життя та процеси (об'єкти), тому на практиці її модернізація може проходити як рух «зверху вниз» так і рух «з низу вгору». В умовах першого варіанту, реформатори намагаються обмежити коло заходів, які вони здійснюють, виключно тими, які можуть контролювати (в такому випадку мінімізуються реформи інституціональних аспектів забезпечення ефективного функціонування бюджетної системи, а стимулюються технологічні аспекти). Основою останнього є виокремлення та з'ясування сутності інституційних структурних компонентів архітекtonіки системи. «Модернізація знизу» передбачає активізацію зацікавлених сторін (бізнесу) і залучення широких мас населення у підприємницьку діяльність, а також у процес формування розвинутих інститутів громадянського суспільства, які здатні чітко формулювати цілі бюджетної політики, контролювати використання бюджетних коштів і відстоювати суспільні інтереси у взаємовідносинах з

інституційними структурами бюджетної системи. Ці важливі громадські інститути («третій сектор») відзначаються такими визначальними ознаками: 1) захист чи досягнення інтересів досягається на основі реалізації колективних ініціатив; 2) незалежність від інституційної організації системи будь-якої її ланки; 3) співтовариство, а не намагання підмінити інституційні структури бюджетної системи при повній самостійності; 4) активність у межах легітимно встановлених політико-правових норм [25].

Висновки. Україна, на жаль, ще не змогла досягти такого рівня громадянського суспільства, щоб інституційні структури бюджетної системи, як виробники соціальних послуг, заслужили довіру у громадян, як споживачів цих благ. Утворення суттєвої «прірви» між структурними організаціями системи та інститутами громадянського суспільства є основною причиною зловживань їх керівників, неефективного використання бюджетних коштів, що знищує ефективність функціонування усієї бюджетної системи. Високо розвинуті цивілізаційні країни проводять реформування самої системи для мінімізації цього розриву, а не його поглиблення [26].

Саме тому, як відмічають дослідники, країни ЄС досягнули високого ступеня ефективності у функціонуванні всіх ланок бюджетної системи, що відображається у максимально повній реалізації прав, свобод і обов'язків громадян. Бюджетної системи, де громадяни розглядаються не як «прохачі», а як «клієнти» — користувачі послуг, які оплачують їх через податки.

Література

1. Яковлев А. Агенты модернизации. — М.: Издательский дом ГУ — ВШЭ, 2006. — 432 с.
2. Ясин Е. Институциональные ограничения модернизации, или приживётся ли демократия в России? / Е. Ясин // Вопросы экономики. — 2011. — № 11. — С. 4—24.
3. Клодт Х. Нова економіка: форми вияву, причини і наслідки: дослідження Фонду Хайонца Ніксдорфа / Х. Клодт [та ін.] пер. з нім. Інститут світової економіки при Кільському ун-ті. — К.: Таксон, 2006. — 305 с.
4. Kose M., Prasad E., Rodoff K., Wei S.-J. Financione Globalization and Economic Policies / M. Kose, E. Prasad, K. Rodoff, S.-J. Wei // Discussion Paper Series № 4037, Institute for the Study of Labor, Bonn, Germany, February 2009. — 84 p.: [Електронний ресурс]: Режим доступу: <http://ftp.iza.org/dp4037.pdf>
5. Кремень В. Приреченість на корпоративізм? / В. Кремень, В. Ткаченко // Політичний менеджмент. — 2007. — № 6. — С. 3—21.

6. *Лисяк Л. В.* Бюджетна політика у системі державного регулювання соціально-економічного розвитку України: Монографія / Л. В. Лисяк. — К.: ДННУ, АФУ, 2009. — 600 с.
7. Performance Budgeting in OECD Countries / OECD, Organisation for Economic Co-operation and Development, 2007. — 226 p.: [Электронный ресурс]: Режим доступа: http://www.planejamento.go.br/secretarias/upload/Arquivos/seges/arquivos/OCDE2011/OCDE_Performance_Contries.pdf
8. *Полтерович В. М.* К руководству для реформаторов: некоторые выводы из теории экономических реформ / В.М. Полтерович // Экономическая наука современной России. — 2005. — № 1. — С. 7—24.
9. *Юхименко П. І.* Монетаризм: теорія і практика : монографія. — К. : Кондор, 2005. — 312 с.
10. *Браун Г. Г.* Рыночное хозяйство и Вашингтонский консенсус // Мировая экономика и международные отношения. — 2004. — № 8. — С. 40—44.
11. *Бланшар О. Ш.* Вытеснение / О. Ш. Бланшар / В кн.: Экономическая теория / Под общ. ред. Дж. Итуэлла, М. Милчейта, П. Ньюмена и др. Пер. с англ. — М. : ИНФРА-М, 2004. — С. 198.
12. *Стиглиц Дж.* Глобализация: тревожные тенденции / Пер. с англ. Г. Г. Пирогова. — М. : Национальный общественный научный фонд, 2003. — 304 с.
13. The Impact of Fiscal Rules on Public Finances: Theory and Empirical Evidence for the Euro Area / CESifo WP № 3303, December 2010. — 27 p.: [Электронный ресурс]: Режим доступа: www.cesifo.org/wp3303.pdf
14. *Полтерович В. М.* Институциональные ловушки и экономические реформы / В.М. Полтерович // Экономика и математические методы. — 1999. — Т. 35. — Вып. 2. — С. 3—20.
15. *Полтерович В. М.* Общество и реформы. Институциональные ловушки: есть ли выход? / В.М. Полтерович. — РЕИШ, 2003. — С. 5-16: [Электронный ресурс]: Режим доступа: <http://ecsocman.hse.ru/data/2011/01/11/1214866995/Polterovich.pdf>
16. National Innovation Systems // OECD, 1997. — 47 p.: [Электронный ресурс]: Режим доступа: <http://www.oecd.org/science/inno/2101733.pdf>.
17. *Нельсон Р. Р.* Эволюционная теория экономических изменений / An Evolutionary Theory of Economic Change / Р. Р. Нельсон, С. Дж. Уинтер.: Пер. с англ. М. Я. Каждан — М.: Дело, 2002. — 530 с.
18. *Freeman C.* The National System of Innovation in historical perspective / C/ Freeman // Cambridge Journal of Economics. — 2003. — Vol.19. — № 1. — p. 5 — 24: [Электронный ресурс]: Режим доступа: <http://www.oecd.org/dataoecd/35/56/2101733.pdf>
19. *Godin B.* National Innovation System: The System Approach in Historical Perspective / B. Godin. — Montreal, Project on the History and Sociology of STI Statistics, WP № 36, 2007: [Электронный ресурс]: Режим доступа: http://www.csile.ca/PDF/Godin_36.pdf.

20. *Teixeira A.* National Systems of Innovation: a bolometric appraisal / A. Teixeira. — INESC Porto, FEP WP № 271, April 2008. — 41 p.: [Електронний ресурс]: Режим доступу: http://www.fep.up.pt/investigacao/workingpapers/08.04_wp271.pdf.

21. *Шумпетер Й.* Теория экономического развития: исследование предпринимательской прибыли, капитала, кредиты и цикла конъюнктуры / Й. Шумпетер; [пер. с англ. Л. И. Краченко]. — М. : Прогресс 1982. — 401 с.

22. *Чухно А. А.* Сучасні економічні теорії: Підручник / А. А. Чухно, П. І. Юхименко, П. М. Леоненко / За заг. ред. А. А. Чухна. — К. : Знання, 2007. — 878 с.

23. *Чухно А. А.* Економічна теорія: [у 2-х т.] / А. А. Чухно. — К. : ДННУ АФУ, 2010. — Т. 2. — 628 с.

24. *Погребинская Е. А.* Эволюционные изменения в экономических системах (теория, методология, практика): дис. д-ра эк. наук: 08.00.01 / Е. А. Погребинская. — Саратов, 2006. — 462 с. — РГБ ОД, 71:07-8/122.К: [Електронний ресурс]: Режим доступу: <http://www.lib.ua.ru.net/diss/cont/153319.html#download>.

25. *Купрій В.* Інститути громадянського суспільства і процес формування суспільної політики / В. Купрій // Збірник наук. праць НАДУ при Президентові України. — 2010. — Вип. 2. — С. 140—145.

26. *Browne E.* Reforming Budget Systems: A practical guide / E. Browne // USAID, June 2010. — 75 p.: [Електронний ресурс]: Режим доступу: http://edateg.usaid.gov/sites/default/files/budget_reform_best%20practices_final_0.pdf.

Reference

1. *Jakovlev, A.* (2006). Agents of Modernization. Moscow: Izdatel'skij dom GU — VShE (in Rus.).

2. *Jasin, E.* (2011). Institutional Constraints of Modernization or Can Democracy take Root in Russia? Institucional'nye ograniczenija modernizacii, ili prizhivjotsja li demokratija v Rossii? Voprosy Ekonomiki (The Economic Issues), Vol. 11, 4—24 (in Rus.).

3. *Henning, Klodt* (2006). Okonomie: Erschelnungsformen, Ursachen und Auswirkungen. Transl. from german, Institute of World Economy at the Kiel University. Kyiv: Taxon Publishers (in Ukr.).

4. *Kose, M. A., Prasad, E, Rodoff, K. and Wei, S.-J.* (2009, Febr.). Financione Globalization and Economic Policies. Discassion Parer Serious № 4037, Institute for the Study of Labor, Bonn, Germany. [Electronic resource]. — Available from: <http://ftp.iza.org/dp4037.pdf> (in Eng).

5. *Kremen, V.* (2007). Doomed to corporatism? Pryrechenist na korporatyvizm? Politychnyi menedzhment (The Political Management). Vol. 6, 3—21 (in Ukr.).

6. *Lysiak, L.V.* (2009). Fiscal policy in the state regulation of social and economic development of Ukraine (ind.). Kyiv: DNNU, AFU (in Ukr.).

7. (2007) Performance Budgeting in OECD Countries. OECD, Organisation for Economic Co-operation and Development [Electronic resource]. — Available from: http://www.planejamento.go.br/secretarias/upload/Arquivos/seges/arquivos/OCDE2011/OCDE_Performance_Contries.pdf

8. *Polterovich V. M.* K rukovodstvu dlya reformatorov: nekotorye vyvody iz teorii e'konomicheskix reform / V. M. Polterovich // E'konomicheskaya nauka sovremennoj Rossii. — 2005. — № 1. — S. 7—24.

9. *Yukhymenko, P. I.* (2005). Monetarism: Theory and Practice (ind.). Kyiv : Kondor.

10. *Braun, G. G.* (2004). Market economy and the Washington Consensus. Rynochnoe xazyajstvo i Vashingtonskij konsensus. Mirovaya e'konomika i mezhdunarodnye otnosheniya (The World Economy and International Relations). Vol. 8, 40—44 (in Rus.).

11. *Blanchard, O. J.* (2004). Displacement. In: Itue'lla, J., Milchejta, M., Nyumena, P. (Ed.) Economic Theory. Transl. from engl. Moscow : INFRA-M (in Rus.).

12. *Stiglitz, J.* (2003). Globalization and Its Discontents. Transl. by. G.G. Pirogova. Moscow: Nacional'nyj obshhestvennyj nauchnyj fond (in Rus.).

13. (2010, Dec.). The Impact of Fiscal Rules on Public Finances: Theory and Empirical Evidence for the Euro Area. CESifo WP № 3303. [Electronic resource]. — Available from: www.cesifo.org/wp3303.pdf

14. *Polterovich, V. M.* (1999). Institutional traps and economic reforms. Institucional'nye lovushki i ekonomicheskije reformy. Ekonomika i matematicheskie metody (Economics and Mathematical Methods). Vol 35 (2), 3—20 (in Rus.).

15. *Polterovich, V. M.* (2003). Obshhestvo i reformy. Society and reform. Institutional Traps: Is there a way out? Institucional'nye lovushki: est' li vyxod? RESh, 5—16 (in Rus.). [Electronic resource]. — Available from: <http://ecsocman.hse.ru/data/2011/01/11/1214866995/Polterovich.pdf>

16. (1997). National Innovation Systems. OECD: [Electronic resource]. — Available from: <http://www.oecd.org/science/inno/2101733.pdf>.

17. *Nelson, R. and Winter, S.* (2002). An Evolutionary Theory of Economic Change. Transl. from engl. by M.Ya. Kazhdan. Moscow: Delo, p. 530 (in Rus.).

18. *Freeman, C.* (2003). The National System of Innovation in historical perspective. Cambridge Journal of Economics. Vol.19(1), 5 — 24: [Electronic resource]. — Available from: <http://www.oecd.org/dataoecd/35/56/2101733.pdf>

19. *Godin, B.* (2007). National Innovation System: The System Approach in Historical Perspective (ind.). Montreal, Project on the History and Sociology of STI Statistities, WP № 36: [Electronic resource]. — Available from: http://www.csile.ca/PDF/Godin_36.pdf.

20. *Teixeira, A.* (2008, Apr.). National Systems of Innovation: a bolometric appraisal. INESC Porto, FEP WP № 271: [Electronic resource]. — Available from: http://www.fep.up.pt/investigacao/workingpapers/08.04_wp271.pdf

21. *Shumpeter, J.* (1982). The Theory of Economic Development: An inquiry into profits, capital, credit, interest and the business cycle. Transl. by L.I. Krachenko, Moscow: Progress, p.401 (in Rus.).

22. *Chukhno, A.A., Yukhymenko, P.I. and Leonenko, P.M.* (2007). In Chukhno, A. A. (Ed.). *Modern Economic Theory*. Kyiv: Znannya, p.878 (in Ukr.).

23. *Chukhno, A.A.* (2010). *Economic Theory* (ind.). Kyiv: DNNU AFU (in Ukr.).

24. *Pogrebinskaya, E.A.* (2006). *Evolutionary Changes in Economic Systems (Theory, Methodology, Practice)*: dis. d-ra e'k. nauk: 08.00.01. Saratov, 2006. — 462 s. — RGBOD, 71:07-8/122.K (in Rus.). [Electronic resource]. — Available from: <http://www.lib.ua.ru.net/diss/cont/153319.html#download>

25. *Kuprii, V.* (2010). *The Institutions of Civil Society and the Process of Forming Public Policy*. Instytuty hromadianskoho suspilstva i protses formuvannya suspilnoi polityky. Zbirnyk nauk. prats NADU pry Prezydentovi Ukrainy (Collection of Sciences. works NAPA Ukraine). Vol. 2. 140—145 (in Ukr.).

26. *Browne, E.* (2010, June). *Reforming Budget Systems: A practical guide*. USAID (in Eng). [Electronic resource]. — Available from: http://edateg.usaid.gov/sites/default/files/budget_reform_best%20practices_final_0.pdf

Стаття надійшла до редакції 01.12.2013 р.

УДК 336.76

Поліщук Є. А., докторант
кафедри банківських інвестицій,
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

ДЕТЕРМІНАНТИ РОЗВИТКУ НЕБАНКІВСЬКИХ ФІНАНСОВИХ УСТАНОВ

Polishchuk Y. A., doctoral
of department of banking investment
SHEE 'Kyiv National Economic University after Vadym Getman'

NON-BANKING FINANCIAL INSTITUTIONS' DEVELOPMENT DETERMINATES

АНОТАЦІЯ. Стаття присвячена виявленню основних детермінант розвитку небанківських фінансових установ в Україні. Автор доводить, що поруч із зростанням активності одних небанківських фінансових установ, має місце згортання діяльності інших. Визначено, вони у банківсько-орієнтованій моделі фінансового ринку є доповненням не тільки до банків, але до інших небанківських фінансових установ.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: небанківські фінансові установи, банки, модель фінансового ринку, інвестиційні процеси.

ANNOTATION. The article is devoted to main determinates of non-bank financial institutions in Ukraine. The author proves that along with the increasing of activity of some non-bank financial institutions, there is the reduction of others.